

Dades del document

Investigador: Cao, David

Data de publicació: 2012-05-24

Descripció

(Villers-Cotterêts, Aisne, 1802 – Puys, Illa de França, 1870)

Novel·lista i autor dramàtic francès.

Orfe de pare als quatre anys, el seu progenitor havia estat un general republicà de carrera fulgurant amb orígens familiars a la noblesa per línia paterna. Amb tot, la manca d'entesa amb Napoleó precipità el retir del general i acabà fent impossible que la família obtingués una pensió suficient per mantenir amb garanties el seu estatus social. Instal·lat a París des de 1823, Dumas va entrar a treballar com a escriptor a la secretaria del duc d'Orleans (que en qüestió d'anys esdevindria el rei Lluís Felip I), feina que aviat va compaginar amb la voracitat lectora i la iniciació com a dramaturg.

El seu primer gran èxit va obtenir-lo amb *Henri III et sa cour* (1829), que va ser produït per la *Comédie-française*. Aviat van seguir altres obres teatrals ressonants com *Christine* (1830), *Antony* (1831) i *La Tour de Nesle* (1832). Tanmateix, per bé que es donà a conèixer, primer, com a autor teatral romàntic, acabà destacant principalment com a novel·lista, essent un dels escriptors més cèlebres del seu temps. Cultivà molt especialment la novel·la històrica, a la manera de Walter Scott (1771-1832), de qui va traduir obres al francès com *Ivanhoe*. Va ser un autor extraordinàriament prolífic, amb centenars d'obres publicades. Comptà, en la seva producció, amb nombrosos col·laboradors, als qui contractava, essent el cas més destacat el de l'escriptor Auguste Maquet (1813-1888), que va participar en algunes de les seves obres més destacades. Algunes d'aquestes, com *Les Trois Mousquetaires* (1844) i *Le Comte de Monte-Cristo* (1845) van aparèixer, primer, en lliuraments successius en forma de fulletó a la premsa periòdica, assolint un gran èxit i esdevenint lectures molt populars. Cultivà també, la literatura de viatges, utilitzant la seva mateixa experiència viatgera per diversos països de la conca

mediterrània.

L'any 1848, un cop proclamada la república, va presentar la seva candidatura, fracassada, a la cambra legislativa pel districte de Sena i Oise i es mostrà partidari d'una república moderada d'ordre. Coincidint amb el cop de 1851 i fugint de les querelles judicials i dels creditors, marxà cap a Bèlgica, on redactà, entre altres obres, les seves memòries. El 1854 tornà a França, on va romandre fins que el 1860 va unir-se a l'expedició garibaldina a Sicília. El 1864, després de viure quatre anys a Nàpols, tornà definitivament a França, on va morir l'any 1870, en plena invasió prussiana, a la casa de camp del seu fill, també anomenat Alexandre Dumas (1824-1895) i igualment escriptor.

Dumas, *bon vivant* i escriptor de gran popularitat va aconseguir, exercint la seva professió d'escriptor, una autèntica fortuna que va dilapidar amb empreses econòmiques ruïnoses i un consum desmesurat i extravagant. A diferència, d'altres romàntics francesos contemporanis com Alphonse de Lamartine (1790-1869) o Víctor Hugo (1802-1885), no formà part de *l'Académie française*.

Informació

L'arribada de l'obra d'Alexandre Dumas cal inserir-la en la més genèrica recepció del romanticisme europeu a partir, fonamentalment, dels anys trenta. La seva obra va gaudir d'una àmplia difusió a Catalunya i Espanya durant el segle XIX, i va esdevenir un autor molt conegut en el món literari i cultural hispànic de l'època. El fet que en el ***Manual del Librero Hispano Americano*** d'Antoni Palau, el recull d'edicions de l'obra dumasiana sumi fins a vuit pàgines, ja resulta prou indicatiu de la difusió que assolí. Quan la recepció de Dumas s'inicia en els anys trenta del segle XIX comprèn, bàsicament i de forma especial en aquells primers anys, la seva producció dramàtica. Dumas va esdevenir, juntament amb Víctor Hugo, el principal representant del teatre romàntic europeu a Espanya, assolint en aquelles cronologies en què la recepció del moviment és encara incipient, un valor emblemàtic, de bandera literària. No és estrany que es rebés primerament la seva obra dramàtica per tal com, deixant de banda la faceta de Dumas com a autor de narracions i novel·les curtes, la seva explosió i consolidació com a novel·lista no arribà fins a la dècada següent. El públic francès mateix va conèixer-lo abans com a dramaturg, en un context, val la pena recordar-ho, en què el teatre s'aferma com una destacadíssima manifestació de la cultura de l'època. Dumas assolí una enorme

celebritat en el segon terç del vuit-cents a Espanya. Convé tenir present, tanmateix, que una cosa és la gran popularitat assolida per l'autor, fenomen que pot ponderar-se relativament; i una altra, prou diferent, és l'abast, la intensitat i la persistència de la seva influència en el món de la creació, i de la crítica i la teoria literària, on tot sembla indicar que la seva petja va tenir una dimensió més limitada.

L'obra de Dumas va començar a ser representada en territori hispànic, especialment a ciutats com Madrid i Barcelona, però també a Sevilla i València, en els anys central de la dècada de 1830 i especialment a partir del segon semestre de 1835. Ara per ara, sembla que la primera traducció al castellà d'una obra dramàtica de Dumas editada a Espanya hauria estat **Teresa** (Madrid, 1834, trad. Ventura de la Vega). En els anys immediatament posteriors proliferaren les representacions i les edicions de les seves obres dramàtiques al nostre país. Vers 1836-1837 les posades en escena d'obres com **La Tour de Nesle (Margarita de Borgoña)**, **Richard Darlington** o **Catherine Howard**, entre d'altres, se succeeixen a les principals ciutats de l'estat i, en alguns casos puntuals, a Barcelona i Madrid arriben a registrar un nombre considerable de representacions. Poc més endavant, en els anys 1839-40, obres com **Paul Jones (Pablo el marino)** o **Mademoiselle de Belle-Isle** obtenen, igualment, una bona acollida, i són traduïdes i editades per al públic hispànic amb un desfament temporal molt reduït respecte les primeres edicions originals en francès. D'alguns d'aquests textos el públic català i espanyol en tingueren una versió particular per tal com eren adaptats i modificats substancialment pels mitjancers culturals de l'època.

Testimoni qualificat i significat d'aquelles primeres representacions a Madrid en fou el literat romàntic Mariano José de Larra (1809-1837), que tendí a valorar molt positivament a Dumas com a autor dramàtic, però a qui no estalvià crítiques amb motiu de l'estrena d' **Antony**, obra de la qual va emetre un judici demolidor i que qualificà d'immoral des de les pàgines d' **El Español**. En qualsevol cas, la celebritat i l'èxit de públic i ventes de Dumas entre el públic espanyol no va tenir una correspondència tan inequívocament positiva en el camp de la crítica. Ho evidencien estudis com el de Robert Dengler per Madrid pel període de 1835 a 1845, o el Miquel M. Gibert sobre la crítica dramàtica exercida per Pau Piferrer, Josep Semís i Joan Mañé i Flaquer des del **Diario de Barcelona** durant la dècada moderada. Els tres esmentats van censurar reiteradament l'obra de Dumas des del **Brusi**, preocupats com ho estaven per les implicacions morals, socials i polítiques d'uns textos que jutjaven imprescriptibles des de la perspectiva de la funció

educativa i moralitzadora que havia de tenir el teatre en les societats modernes

Entre els primers traductors de l'obra dumasiana hi trobem figures prou singulars de la vida literària i cultural catalana i espanyola. Es tracta, sovint, d'individus que van combinar una activitat literària pròpia com a autors, amb el desplegament d'una destacada activitat orientada a la recepció i la difusió del romanticisme durant la dècada dels anys trenta i primeries dels quaranta en les seves àrees culturals de referència. Aquest seria el cas d'individus com Eugenio de Ochoa (1815-1872), Ventura de la Vega (1807-1865) i Juan Eugenio Hartzenbusch (1806-1880). Semblantment, a Catalunya hom troba alguns referents en aquesta línia. Aquest seria el cas de Francesc Altés i Casals (?-1838), Josep Llausàs i Mata (1817-1885), Pau Piferrer i Fàbregas (1818-1848) i Josep Andrew de Covert-Spring (1800?-1842/43?), individus que van tenir un paper important al capdavant de publicacions pioneres en la difusió del romanticisme a casa nostra. En la primera meitat de la dècada següent és especialment destacada la intensa tasca que com a traductor efectua el tortosí Jaume Tió i Noè (1816-1844) per la impremta barcelonina *Oliveres*. Lògicament, aquests personatges significats culturalment i intel·lectual, pels quals la seva tasca podia tenir implicacions ideològiques i motivacions estètiques més o menys manifestes, van conèixer des del primer moment amb altres traductors més desconeguts, una part dels quals probablement actuaven com a estrictes professionals de l'escriptura i la traducció, sense les connotacions dels primers. Amb el temps, a mesura que es refredà l'entusiasme pel romanticisme o que el moviment perdé el seu component rupturista, i que l'èxit de públic d'alguns autors com Dumas van convertir les seves obres en una producte llaminer per la indústria editorial, els segons presumiblement van fer-se preponderants.

És sobretot a partir de la dècada dels anys quaranta del segle XIX quan s'intensifica la recepció de l'obra narrativa i novel·lística de l'autor, un fenomen que sembla coincidir amb un cert declivi de l'interès que suscita el seu teatre. Així, apareixen en aquells anys les edicions castellanes d'obres com **Acté**, **Aventures de John Davys** o **Le chevalier d'Harmental**, per citar-ne tan sols algunes, totes elles aparegudes a començament d'aquella dècada. En general, el desfasament entre l'aparició de les primeres edicions originals en francès i les respectives traduccions castellanes és força curt, símptoma de l'atenció remarcable amb la qual se segueix la producció del francès. El gran èxit de la novel·lística dumasiana s'esdevé, però, a partir de l'aparició del cicle de **Le trois mousquetaires**, per una banda, i **Le comte de Monte-Cristo** per l'altra, amb edicions diverses en castellà des de 1845 i 1846 i

nombroses reedicions i reimpressions en les dècades subsegüents. El més destacat entre els seus traductors en aquest moment és l'activíssim Víctor Balaguer i Cirera (1824-1901).

De l'inventari de traduccions i edicions de Dumas a Catalunya fet per E. Gallén i M. M. Gibert es desprèn que la seva recepció s'inicia, com ja s'ha indicat, als anys trenta del segle XIX, s'intensifica d'una forma molt important durant la dècada dels quaranta, quan s'acumulen un gran nombre de traduccions i edicions, i comença a decaure, per bé que encara és força considerable, en les dues dècades següents, fins assolir mínims en el darrer terç de segle. En les primeres dècades del segle XX, tanmateix, les traduccions i edicions de l'obra de Dumas revifen amb força i assolixen una gran difusió a través de la iniciativa d'impressors i editors com *Sopena*, *Maucci*, i *Molina*. No és fins aquesta etapa, en les primeres dècades del segle XX, que comença a aparèixer alguna traducció i edició en llengua catalana, significativa, però d'incidència més aviat limitada en un mercat dominat de forma abassegadora pel castellà. Un dels primers traductor de Dumas al català fou Josep Navarro i Costabella (1898-1949), que destacà com a escriptor literari i periodista. En fi, el coneixement que el lector català i espanyol va poder tenir de l'obra de Dumas en el segle XIX va ser prou completa per tal com a més de la seva producció dramàtica i novel·lesca, que és amb molt la que pren més importància, també es tradueixen i s'editen les seves memòries, part de la seva narrativa breu de ficció i de viatges, i algunes de les seves obres de no-ficció de temàtica històrica.

Quan es crea l'Ateneu Català (1860), posteriorment Ateneu Barcelonès (1872) i, més encara, en dates de l'edició del primer catàleg de mà de la Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès (BAB), el 1874, la recepció de Dumas a casa nostra comptava ja amb un llarg recorregut i es troba, més aviat, en una etapa en què el nombre de traduccions i edicions en castellà s'ha reduït ostensiblement i en què, presumiblement, l'interès per l'autor ha decaigut de forma sensible. Això explicaria, per exemple, que entre 1874 i 1891, només ingressi una nova obra de Dumas a la BAB, ***Le drame de quatre-vingt-treize***. Aquest és un fet observable, igualment, amb altres autors protagonistes de la primera recepció del romanticisme europeu. Les obres de Dumas presents en el primer catàleg de la BAB són: ***El caballero de Casa-Roja***, ***Amaury***, ***Los hermanos corsos*** i ***El conde de Montecristo***, totes elles en traduccions i edicions castellanes. Juntament amb les esmentades, en aquell mateix any ja es comptava amb una col·lecció multivolum incompleta d'obres de l'autor en llengua francesa pertanyent a una edició brussel·lesa que posava a l'abast dels socis un

conjunt relativament considerable de l'abundantíssima bibliografia de Dumas.

Bibliografia

Allison Peers, E. *Historia del movimiento romántico español* . Madrid: Editorial Gredos, 1967, Vol. I, p. 298.

Allison Peers, E. 'The vogue of Alexandre Dumas père in Spain, 1830-1842'. En: *Homenatge a Antoni Rubió i Lluch : miscel·lània d'estudis literaris, històrics i lingüístics* . Barcelona: s. n., 1936, I, (21: Onzè de la segona època, 1936), p. 553-578.

Biet, Christian. *Alexandre Dumas, ou, les aventures d'un romancier* . París: Gallimard, 1985.

Dengler, Robert. "Alcance y valoración del teatro de Alexandre Dumas en Madrid entre 1835 y 1845". En: Santa, Àngels; Farga, Francisco (eds.), *Alexandre Dumas y Víctor Hugo: viaje de los textos y textos del viaje* . Lleida: Pagès Editors-Universitat de Lleida, 2006, p. 167-181.

Dumas, Alexandre. *Mes mémoires* . París: Robert Lafont, 1989, 2v.

Gallén, Enric; Gibert, Miquel. "La recepció d'Alexandre Dumas a Catalunya". En: Santa, Àngels; Farga, Francisco (eds.), *Alexandre Dumas y Víctor Hugo: viaje de los textos y textos del viaje* . Lleida: Pagès Editors-Universitat de Lleida, 2006, p. 119-143.

Gibert Miquel M. "La recepción del teatro francés en el Diario de Barcelona durant la Dècada Moderada (1843-1854): una aproximación". En: Lafarga, Francisco; Pegenaute, Luís (eds.). *Traducción y traductores, del romanticismo al realismo* . Berlín [etc.], Peter Lang cop., 2006, p. 191.

Jiménez Plaza, Dolores. "Las representaciones del teatro de Dumas padre en Valencia (1840-1852). En: Lafarga, Francisco; Dengler, Roberto (eds.), *Teatro y traducción* . Barcelona: UPF, 1995, p. 151-162.

Santa, Àngels, "Quelques considérations sur la réception d'Alexandre Dumas père en Espagne". En: **Oeuvres & Critiques** , v. XXI, num. I, 1996, p. 43-54.

Santa, Àngels; Farga, Francisco (eds.), *Alexandre Dumas y Víctor Hugo: viaje de los textos y textos del viaje* . Lleida: Pagès Editors-Universitat de Lleida, 2006.

Santos, Ana Clara. "Le drame romantique français sur l'espace péninsulaire: de Victor Hugo à Alexandre Dumas". En: Lafarga, Francisco; Pegenaute, Luís (eds.). Traducción y traductores, del romanticismo al realismo . Berlín [etc.]: Peter Lang cop., 2006, p. 447-462.

Sassoon, Donald. *Cultura: el patrimonio común de los europeos* . Barcelona: Crítica, 2006.

Schopp, Claude. *Alexandre Dumas: le génie de la vie* . París: Mazarine, 1985.

Thompson, John Archie. *Alexandre Dumas pere and Spanish romantic drama* . Louisiana: Louisiana state University Press, 1938.

Troyat, Henri. *Alejandro Dumas: el quinto mosquetero* . Buenos Aires: Ateneo de Buenos Aires, 2006.

Zimmermann, Daniel, *Alexandre Dumas le Grand: biographie* . París: Julliard, 1993.